

DE VISIE VAN DE UPANISHADS

SWAMI DAYANANDA SARASWATI

‘Wie is normaal? Wie is er in de positie om te bepalen of iemand een normaal of abnormaal mens is? Mensen moeten zelf bepalen wat iemand tot een normaal persoon maakt. Het is betrekkelijk. Stel dat iedereen in een bepaalde samenleving abnormaal is vanuit het standpunt van een andere samenleving. De mensen in die eerste samenleving komen nooit te weten dat ze niet normaal zijn. Daarom is het voor hen normaal om abnormaal te zijn. Dus als het normaal is om abnormaal te zijn, dan ben je normaal. Wie is er in de positie om te bepalen wat normaal is?’

Stel dat er een andere planeet is waar mensen wonen die zich bewust zijn van waar Vedanta over spreekt, en een van hen komt hier op aarde. Hoe zal hij over ons denken? Deze normale persoon zal denken dat we allemaal gek zijn.

Laten we eens kijken naar wat de Vedische *ṛṣi*’s (zieners van de Veda’s) over ons denken. Verschillende mensen hebben verschillende ideeën over ons. De een denkt dat we zijn geboren in zonde en de ander denkt dat we enkel een verzameling deeltjes zijn. Maar de Vedische *ṛṣi*’s zeggen niet dat we normaal of abnormaal zijn. Zij oordelen niet. Zij erkennen een zekere verwarring over de eigen identiteit als een universeel gegeven en vertellen ons dat het niet klopt hoe we onszelf zien. Hoe je over jezelf denkt is onjuist en wat juist is over jezelf is precies wat je wilt zijn. Dit is universeel. Zelf-verwarring is universeel op deze planeet.

Dit artikel is een bewerkt transcript van een introductie op de Vishnu-sahasranāma, gehouden door Swami Dayananda in 2004 in Pennsylvania. Vertaald uit het Engels door Advaita.nl.

De *ṛṣi*'s hebben een totaal tegenovergestelde visie over ons. Wat zij zeggen is iets wat ik moet weten; ik heb geen keus. Want wat ik wil zijn, is precies wat ik ben. Ik wil vrij zijn van het klein zijn, vrij zijn van iedere vorm van beperking, ontevredenheid, angst, enzovoorts. Als ik al een keuze had voordat ik erachter kwam wat zij zeiden, dan raak ik nu al mijn keuze kwijt. Feit is, hoe meer ik te weten kom, hoe minder keuzes ik heb. De onwetenden hebben meer keuzes. Dus we zijn nu keuzes aan het verliezen. Ik moet het weten.

Wat de *ṛṣi*'s over jou zeggen is het tegenovergestelde van wat je denkt dat je bent. Het lijkt gezond om te denken dat je je lichaam, geest en zintuigen bent. Daar is niets abnormaals aan. Dit lichaam en deze geest hebben hun beperkingen, en daarom zullen je emoties niet erg positief zijn. Er zal angst zijn, teleurstelling, gevoel van falen, afwijzing, enzovoorts. Dit zal allemaal je lot zijn.

En wat je niet bent zal immens zijn. Zelfs als je niet veel van de wereld gezien hebt, is het nog steeds immens voor je. Dus wat je niet bent, is altijd meer dan wat je wel bent. Het maakt je bescheiden als je weet dat je over veel dingen niets te zeggen hebt. In het universum is deze aarde niet eens een speldenknop. Een speldenknop is een formaat dat je kunt waarnemen, maar op de kaart van het universum zal de aarde niet te zien zijn.

Dus dat je klein en onbeduidend bent is geen vreemd, abnormaal gevoel. Het is gezond en objectief. Het is normaal om je onzeker, angstig, ongelukkig, enzovoorts te voelen. Het is allemaal normaal. Het is normaal, totdat je een *ṛṣi* tegenkomt.

De *ṛṣi* spreekt over een versie van jou die precies tegenovergesteld is. Hij zegt niet dat je lichaam onbegrensd is, of je geest of zintuigen, die je klein en onbeduidend noemt. De *ṛṣi* weerspreekt dat helemaal niet; hij bevestigt dat. Hij zegt dat het lichaam tijdgebonden en onbeduidend is, en geen moment hetzelfde. Alles is voortdurend in beweging.

Je lichaam, zintuigen en geest zijn beperkt; je kennis, vermogens, bereik en kracht zijn beperkt. Maar de ṛṣi zegt: ondanks dat je lichaam-geest-zintuigen-complex, zoals je het nu kent, beperkt is, en ook al wordt het nog beperkter als je er meer over te weten komt, als je meer over het universum te weten komt – toch ben je vrij van beperking.

Wanneer je objectiever wordt over de positie waarin je je bevindt, dan groeit de beperking alleen maar. Hij krimpt niet. Dit bevestigend, zegt de ṛṣi dat je ondanks het beperkte lichaam-geest-zintuigen-complex vrij van beperking bent. Je kunt alleen maar vragen: hoe? De ṛṣi lijkt een visie te hebben, want hij weerspreekt de beperkingen helemaal niet. Maar hij weerlegt jouw conclusie ‘daarom ben ik beperkt’. In plaats van ‘daarom’ zegt hij dat je ondanks een beperkt lichaam-geest-zintuig-complex vrij bent van beperking. Wat heb je hier nog voor keuze? Je hebt niets om tegenin te gaan. Je kunt enkel om meer uitleg vragen, zoals Śvetaketu deed in de Chāndogya-upaniṣad.

Wanneer de briljante Śvetaketu na twaalf jaar studie naar huis terugkeert, overrompelt zijn vader Uddālaka hem met de vraag: “Heb je jouw leraar ook om die kennis gevraagd waardoor alles gekend wordt?”

Śvetaketu antwoordt: “Als mijn leraar dat had geweten, dan had hij het me wel onderwezen. Bestaat er zoiets?”

Zijn vader vertelt hem: “Jazeker. Dat wat is, is één ding, en dat ben jij, *tat tvam asi*.”

De eerste uitspraak ‘wat is, is één ding’ wordt verklaard, bewezen, door aan te geven dat er een materiële oorzaak is, waar alle dingen van gemaakt zijn. Zoals er van goud verschillende sieraden worden gemaakt. De sieraden hebben verschillende namen, vormen en functies, maar ze zijn allemaal goud. Een ketting heeft geen bestaan zonder het goud. Het gewicht van de ketting is het gewicht van goud. De kwaliteit is goud. Het enige wat er is, is enkel goud – vóór het maken van de ketting, nu en later.

Wanneer dat goud wordt gekend, worden alle producten van goud gekend.

Hetzelfde geldt voor deze wereld. Het enige dat er hier is, is één bewust wezen, wiens kennis gemanifesteerd is in de vorm van deze wereld, inclusief jouw lichaam-geest-zintuigen-complex. Het wezenlijke van dit bewuste wezen verschilt niet van bewustzijn, want bewustzijn is wezenlijk. Er is geen wezen zonder bewustzijn te zijn. Bewustzijn is het wezenlijke, dat wat werkelijk bestaat.

Bestaan-bewustzijn wordt in de Upaniṣad *sat-cit* genoemd. Al het 'andere' is *sat-cit*, daarom is het *sat-cit-ananta*, bestaan-bewustzijn-onbegrensde. Dat bewustzijn ben jij en het is niet alleen de waarheid van je geest en zintuigen, maar de waarheid van iedere geest, van alle zintuigen en van alles wat er is – alles heeft zijn bestaan enkel in dit ene bewustzijn. Dat onbegrensde, dat geheel, dat ben jij, *tat tvam asi*.

Śvetaketu's vader bleef hem dit uitleggen, steeds opnieuw, vanuit negen verschillende standpunten, '*tat satyam sa ātmā tat tvam asi śvetaketo*', dat is *satyam*, dat is het geheel, de waarheid, en het zelf.

Uddālaka zegt dat alles wat er hier is, één ding is. Dat ene ding bestond al voordat deze gehele wereld (*jagat*) verscheen. Deze stelling, dat er iets bestond voordat de gehele wereld er was, en dat het de wereld creëerde, is één manier om ernaar te kijken. Maar het kan niet beter gepresenteerd worden dan op de manier waarop Śvetaketu's vader dit deed. Hij zei '*viditam aviditam idam sarvam*', alles wat je ziet en kent – de zon, maan, aarde, sterren, levensvormen, middelen en doelen, oorzaken en gevolgen – en alles wat je niet kent, was er al voordat het tot bestaan kwam. Hoe kun je zeggen dat de wereld er was, voordat zij tot bestaan kwam? Waar was zij dan? Waar was er ruimte voor ruimte om te zijn? Alles kwam samen. Hoe is dat mogelijk? Het is mogelijk.

Uddālaka zei: “Dit is een Banyanboom. Wat vind je ervan? Het is een enorme boom. Waar kwam hij vandaan? Uit een zaadje. Pak een vrucht en maak haar maar eens open. Wat zie je?”

“Ik zie zaden en zaden en zaden.”

“Is deze boom ontstaan uit zo'n zaadje?”

“Ja.”

“Maak een zaadje open. Wat zie je?”

“Niets.”

“Je kunt niet zeggen dat er ‘niets’ is, want je erkende net dat de boom uit het zaadje ontstaan is. Dus de boom moet in het zaadje aanwezig zijn. Ben je ervan overtuigd dat het daar aanwezig moet zijn?”

“Het moet wel.”

“Hoe dan? Je ziet het niet, maar het is er wel?”

“Ja, het moet er zijn.”

In zaadvorm is alles hetzelfde. Alles is *sat-cit-ananta*: onbegrensd bewustzijn. En enkel dat onbegrensd bewustzijn is die onbegrensd kennis. Die onbegrensd kennis is deze gehele wereld (*jagat*), het gekende en ongekende, wat niet losstaat van bewustzijn. In den beginne was het woord – dat wil zeggen kennis – en het woord was bij God. Het woord was niet bij God, het woord was God. Het woord stond niet los van God.

Wij zeggen niet dat God de wereld geschapen heeft; de wereld was en is God. In welke vorm dan ook, gemanifesteerd of ongemanifesteerd; alles wat er hier is, is enkel God. Het is niet één God, maar enkel God. Eén heeft geen betekenis; het is een deel van een groep en kan opgedeeld worden. Er is enkel God.

Als dit de waarheid is, hoe kun je dan normaal zijn als je dit niet weet? Wanneer een dokter een inrichting bezoekt, zijn alle bewoners het erover eens dat hij abnormaal is! We gaan dus door voor normaal, dankzij goed gezelschap.

Alles is oké, totdat de *ṛṣi* ons komt storen. Pas dan beginnen we ons dingen af te vragen. Niemand kan werkelijk normaal zijn met deze verwarde zelfidentiteit. Het begrijpen van de feiten over alles wat er hier is, is puur pragmatisme. Het is nodig om ons gewaar te zijn van wat is.

We gaan nu onderzoeken wat 'is'. Wat 'is', is Īśvara. We gaan dit ontdekken door middel van woorden; door de woorden te ontvouwen en de woorden te begrijpen.

Wanneer we willen herkennen wat is, wat bestaat, dan is het noodzakelijk dat we de werkelijkheid van dat wat is begrijpen. De vraag is 'wat is?' en het antwoord is: enkel dat wat bestaat. Dat wat bestaat, dat is.

Wat is het dat bestaat? Is het één ding? 'Het kennen van dat, waardoor alles wordt gekend' (Chāndogya-upaniṣad) spreekt over één ding. Wanneer alles wordt gekend, is alles gereduceerd tot één ding, zonder dat we onze toevlucht nemen tot reductionisme.

Om dit te begrijpen gaan we er voor nu vanuit dat er twee graden van werkelijkheid zijn. In het voorbeeld van goud en de ketting is goud wat bestaat en zijn er talrijke, verschillende sieraden die je kunt tellen. Maar als je de substantie als één telt, dan is het niet nodig de vele vormen te tellen. Als je je niet toelegt op de vormen en je wilt alleen tellen wat is, dan tel je: één, één, één. Wat er is, is een ketting die goud is, en de volgende is ook goud, enzovoorts. Dus 'één, één, één', betekent 'goud, goud, goud'. Het is non-duaal één. Het is enkel één. De manier waarop je ernaar kijkt, reduceert de veelvoud aan vormen tot één substantie, één ding. Dit is geen reductionisme, waarbij je alle dingen reduceert tot één ding. Wat is, is één ding.

Maar wat maakt het zo belangrijk om al die vormen als één ding te zien? De aanleiding is dat er zo veel vormen zijn, waaronder de ketting. Als hij een menselijke geest had en denkt 'ik ben enkel een ketting', dan heeft hij een gevoel van beperking en gebrek. In de Chāndogya-upaniṣad wordt gezegd: 'tat satyam sa ātmā tat tvam asi' (die werkelijkheid, het geheel, dat is het zelf, dat ben jij).

In de wereld van sieraden is het bijvoeglijk naamwoord 'gouden' geen bijvoeglijk naamwoord. Goud is *satyam*, de waarheid of werkelijkheid, en het blijkt de *ātmā*, het zelf, van de ketting te zijn. Er is geen verschil tussen *satyam* en *ātmā*. Wanneer je het woord 'ik' gebruikt, betekent dat *ātmā*. Daarom, *tat satyam tvam asi*, jij bent die werkelijkheid. Die *satyam* verschilt niet van *ātmā*, is gelijk aan *ātmā*. Waar het woord 'ik' naar verwijst, dat is *satyam*. "O ketting, jij bent het stralende goud. Denk dus niet dat jij geen ring of armband bent, want de ring en armband zijn ook jou."

Dit is geen transcendente werkelijkheid. Het is gewoon de werkelijkheid. Wat je ziet is goud, dus wat valt er te transcenderen? Je kunt goud niet transcenderen wanneer je de ketting herkent, noch hoef je de ketting te transcenderen wanneer je goud herkent. Je hoeft helemaal niets te transcenderen. Wanneer je iets afklopt op een houten stoel ("touch wood"), dan transcendeer je de stoel niet.

De aanleiding voor deze uiteenzetting is de verwarring 'ik ben een ketting'. Dat is abnormaal. Er is sprake van een verwarde zelfidentiteit. Als je verward bent over een bepaald object, dan kost die verwarring je wellicht niet veel. Soms ook wel. Stel dat je naar Vedanta hebt geluisterd en vervolgens een ratelslang voor een touw aanziet – dat zou wel eens heel kostbaar kunnen worden! De vergissingen zijn meestal niet heel kostbaar, dus komen we ermee weg, maar het kost wel wat.

Wat je ook bent, klein of groot, als je in verwarring bent over je eigen identiteit, dan is dat een verlies.

Stel dat het zelf wordt verward met iets anders, dan is dat niet een simpele vergissing. Het is een verlies. Het is zelfverwarring. Er is sprake van zo veel subjectiviteit dat men niet in staat is om objectief te zijn. Om objectief te kunnen zijn, moet je het zelf kennen. Als het zelf onbegrensd is en het enige dat bestaat, dan is het een oneindig groot verlies. Als jij het onbegrensde bent, dan is het een oneindig verlies om te denken dat je beperkt bent. Onbegrensdheid kan niet losstaan van jou. Jij plus onbegrensdheid bestaat niet; onbegrensdheid plus jou bestaat niet. Als het wel bestaat, dan is er sprake van onbegrensde verwarring over het onbegrensde. Maar de verwarring is begrensd, omdat je af en toe jouw verwarring vergeet. Dat zijn de momenten dat je gelukkig bent.

Het hele punt is dat het 'ik' onbegrensd is. Als het onbegrensd is, dan moet dit als zodanig herkend worden, alleen dan is iemand normaal. Tot die tijd aanvaarden we elkaar en dulden we elkaar. Er zit niets anders op en daarom hebben we hulpverlening nodig. Hoe groter de verwarring, hoe belangrijker het is dat er hulpverlening is.

Tat satyam sa ātmā (die werkelijkheid, het geheel, dat is het zelf) impliceert twee dingen: dat wat is en dat wat we waarnemen. Er is iemand die waarneemt, het subject, en iets dat waargenomen wordt, het object. Subject-object, kenner-gekende is een realiteit die we accepteren. Niet als een tweede realiteit, maar als een realiteit die haar bestaan ontleent aan de werkelijkheid waar we het over hebben.

De subject-object-verdeling creëert niet werkelijk een tweeheid. Dat wat je kent via verschillende kennisinstrumenten wordt het object. Denk aan objecten die je herkent via de zintuigen en alles wat je op basis van die zintuiglijke informatie kunt afleiden. Wat je gelooft dat bestaat, op grond van bepaalde gegevens, is ook een object. Jij de kenner, alle kennisinstrumenten en alle objecten die gekend worden – alle drie zijn enkel dezelfde ene onbegrensdheid. Eén plus drie is gelijk aan één.

Wat is, is enkel één. Het is geen smeltkroes eenheid. Om te kunnen zeggen dat een hele stapel sieraden met verschillende vormen, namen en waardes, goud is, hoef je ze niet te smelten. Als je ze zou moeten smelten om een ander het te laten begrijpen, dan moeten beiden gesmolten worden. Dan moet er heel veel gesmolten worden. Het concept heeft vaste vorm aangenomen.

Je hoeft helemaal niets te doen om het te begrijpen. Begrijpen dat alles wat er is één is, is het begrijpen van subject-object.

Het subject heeft het lichaam-geest-zintuigen-complex als basis, dit complex is *adhyātma* (het individuele). Wat je in het leven tegenkomt via je kennisinstrumenten is *adhibhūta* (behorend tot de wereld). Dat licht met 300.000 kilometer per seconde reist, is een *adhibhūta*-realiteit. Vanuit dat gegeven worden bewegingen, tijd en afstand berekend binnen de studie van verschillende kennisdisciplines. Maar wanneer je dit allemaal bestudeert, ontdek je dat er zo ontzettend veel kennis bij betrokken is.

Ik heb twee ogen om mee te zien, net zoals een uil en een kraai dat hebben. De ogen van de uil kunnen zien, die van de kraai en die van jou ook. Overal waar ogen zijn, kunnen ze zien. Vanuit hun eigen standpunt vallen ogen onder *adhyātma* (het individuele). Een oogarts en een opticien behandelen *adhyātma*, maar ze bestuderen niet alleen jouw ogen. Stel dat in de schepping elk paar ogen anders gemaakt zou zijn, dan zou er geen oogheekunde bestaan. Dat is niet het geval, wat betekent dat er totale kennis, een orde is. Ogen, oren en andere zintuigen functioneren volgens bepaalde kennis. Je ziet verschillende wetmatigheden of ordes.

Als je de totale orde herkent, is dat niet alleen maar adhibhūta. Je ziet ook adhidaiva (het goddelijke).

In ogen, oren en zelfs in de spijsvertering is *adhidaiva* aanwezig.

Heer Krishna zegt in de Bhagavad Gita:

*aham vaiśvānaro bhūtvā prāṇinām deham āśritaḥ |
prāṇāpāna-samāyuktaḥ pacāmyannaṁ catur-vidham ||*

‘Als het spijsverteringsvuur verblijf ik in het lichaam van de levende wezens en beschikkend over *prāṇa* en *apāna* verteer ik het viervoudige voedsel.’- vers 15.14

Dit is het unieke aan de Vedische uiteenzetting over Īśvara. Deze *adhidaiva*, *adhibhūta* en *adhyātma* samen zijn Īśvara, de Heer. Door het begrijpen van *adhidaiva* ga je je verbonden voelen.

Het gevoel van vervreemding zorgt voor verlies van objectiviteit. Objectief zijn betekent normaal zijn en om normaal te zijn moet je objectief zijn. En objectiviteit sluit *adhidaiva* (het goddelijke) in. Pragmatisch, praktisch, objectief, gezond en normaal worden als areligieuze woorden gezien. Ze hebben geen religieuze connotatie. Deze woorden verwijzen niet naar een god of religie.

“Ik ben een praktisch mens. Ik geloof hier niet in.” Hierop is mijn antwoord dat je niet praktisch bent, omdat je ‘dat wat is’ niet hebt meegenomen in je begrip van wat is. Als er in jouw visie van de werkelijkheid geen compleetheid is, hoe kan er dan sprake zijn van een praktische instelling? Je leeft in je eigen subjectieve wereld; bewerkt, beperkt en ook verward. Je leeft in een wazige, mistige, vage, niksige wereld zonder verbinding met de realiteit. Elke kleine verandering brengt je van de wijs.

In de psychologie proberen ze het gevoel van vervreemding, angst en zorgen te behandelen, en denken daarmee praktisch bezig te zijn. Het klopt dat deze zaken aandacht nodig hebben, maar de basiswerkelijkheid is één geheel.